

СОКОЛОВ

Віктор Юрійович,
канд. іст. наук, старш. наук. співроб.
ДНСГБ НААН України
(м. Київ)

УКРАЇНСЬКО-ФРАНЦУЗЬКІ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ВІДНОСИНИ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

У статті досліджено основні етапи еволюції українсько-французьких соціально-політичних відносин. Стисло охарактеризовані головні події історії становлення зовнішньополітичних взаємовідносин між двома країнами. Основна увага приділяється розвитку соціально-політичних зв'язків між Україною та Францією за період 1991-2009 рр. Розкрито основні досягнення та перспективи українсько-французьких міждержавних стосунків на сучасному етапі їхнього розвинення.

В статье исследованы основные этапы эволюции украинско-французских социально-политических отношений. Кратко охарактеризованы главные события истории становления внешнеполитических взаимодействий между двумя странами. Основное внимание уделяется раскрытию социально-политических связей между Украиной и Францией в период 1991-2009 гг. Выявлены основные достижения и перспективы украинско-французских межгосударственных отношений на современном этапе их развития.

The basic stages of evolution of ukrainian-france socio-political relations investigated in the article. The main events of history of becoming of foreign-policy mutual relations are briefly described between two countries. Basic attention is spared development of socio-political relation between Ukraine and France for period 1991-2009. Basic achievements and prospects of ukrainian-france intergovernmental relations are exposed on the modern stage of their development.

Одним із найперспективніших шляхів реалізації стратегії інтеграції України до Європейського Союзу (ЄС) є системне поглиблення двостороннього співробітництва з провідними країнами ЄС, яке створює основи для реформування економіки України, стає неодмінною передумовою її конкурентоспроможності на світовому ринку та слугує каталізатором інтеграційного процесу. Серед засновників ЄС чи не найвагоміша роль належить Французькій Республіці (ФР). Відтак актуальною проблемою є

дослідження еволюції, сучасного стану і перспектив розвитку двосторонніх соціально-політичних відносин між Україною та Францією.

Сучасні українсько-французькі відносини – це результат багатомісячної історії їхнього розвитку. Перші українсько-французькі зв'язки датуються XI століттям, коли король Генріх I 19 травня 1051 року одружився з Анною, дочкою київського князя Ярослава Мудрого. Після смерті короля в 1060 р. королева Анна була регенткою за правління свого малолітнього сина Філіппа. Згодом вона стала контесою де Валуа-Крепі та заснувала монастир поблизу Парижа [4, с. 79].

Після татарської навали 1240 р. Русь-Україна зверталася до країн Західної Європи за допомогою. У 1245 р. митрополит Петро взяв участь у Ліонському соборі та просив надати допомогу в боротьбі проти татар. У 1246 р. Римський папа Іннокентій IV відправив із Ліону до хана свого легата Карпіні, який подорожував також землями України, про що інформував у своєму листуванні.

Від початку XVI ст. французькі урядові та дипломатичні кола, а також поодинокі дослідники цікавилися козацьким рухом і походами козаків проти Туреччини, Криму й Польщі. Перші відомості про козаків з'явилися у Франції в 1531р. XVI століттям датуються французькі описи українських земель. Так, наприклад, секретар Міністерства закордонних справ, історик Блез де Віжнер, подав історично-географічні відомості про Галичину, Волинь та Поділля («La description du royaume de Pologne et pays adiacens ...» («Опис Польського королівства та країн, що межують ...») (1573 р.)). Періодично про боротьбу козаків інформувала французька преса: “Mercure français” (1605), “Gazette de France” (з 1631), “Mercure anglais” (про битви під Жовтими Водами і Корсунем, 1648 р.). “Gazette de France”, офіційний орган французького уряду, постійно інформувала про Хмельниччину й події в Україні аж до 1715 р. [7, с. 98–102]. Логічним наслідком монголо-татарської навали, що підірвала політичну і економічну могутність Київської Русі-України і призвела до зростання ролі Московської землі, стала московська орієнтація східного вектора французької зовнішньої політики. Лише в XVII столітті, зі зміцненням Запорізької Січі та

розширенням її впливу на значну частину Лівобережної та Правобережної України французькі дипломати і політики знову почали виділяти нашу країну як потенційний суб'єкт міжнародних відносин.

Про справи козаків інформували французький уряд його послы в Константинополі й у Варшаві, подорожники по Східній Європі, а також спеціальні інформатори. Успішні походи козаків проти Оттоманської імперії на початку XVII ст. зацікавили створену у Франції “Лігу Християнської Міліції” під проводом князя де Невер, яка намагалася організувати коаліцію проти Туреччини [16, с. 14]. За посередництвом свого агента де Марконне Ліга встановила зв'язки з гетьманом Петром Сагайдачним, який став її членом.

Дипломатичні відносини між Україною та Францією активізувалися з початком національно-визвольного руху в Україні в середині XVII ст. Так, наприклад, у жовтні 1644 року чигиринський сотник Богдан Хмельницький, майбутній гетьман України, провів у Варшаві переговори з послом Франції графом де Брежі про умови служби українських козаків французькому королю. До речі, авторська присвята на книзі П'єра Шевальє “Історія війни козаків проти Польщі”, яка була видана в Парижі в 1663 році, звернена до того ж графа де Брежі [23, с. 18]. Цілком можливою вважається також і поїздка Хмельницького весною 1645 р. до Франції для остаточного вирішення цього питання [20, с. 54]. У 1645 р. французький уряд за посередництвом королівського радника П.Шевальє найняв загін із майже 2400 українських козаків, які за часів війни з Іспанією взяли участь в облозі фортеці Дюнкерк під командуванням князя де Конде. А, взагалі, першу спеціальну працю про Україну й козаків “Description de l'Ukraine” («Опис українських земель») (1650 р.) написав французький інженер і військовий картограф Гійом Левассер де Боплан, який, працюючи на польській службі, перебував 1631–1647 рр. в Україні.

Війна Богдана Хмельницького 1648–1657 рр. і створена ним козацька держава глибоко зацікавили Францію. Про події в Україні голову уряду кардинала Джуліо Мазаріні постійно інформували його дипломати у Варшаві, а

також секретарі посольства П. Шевальє і Лінаж де Восієн. Останній написав історію повстання Богдана Хмельницького “L'origine véritable du soulèvement des Cosaques contre la Pologne” («Справжні причини повстання козаків проти Польщі») (1674 р.) з сенсаційними, але не завжди правдивими подробицями. [16, с. 15]. Про подальші події в Україні висвітлено у «Вспоминах» («Memoires» (1684 р.) секретаря французького посла в Константинополі (1670–1680 рр.) де Нуантеля Ф. Петі де ля Круа, який описав останній період життя Юрія Хмельницького [20, с. 202–204]. У своїй політиці французи були за згоду між козаками і Польщею, але проти зближення України з Московською державою. Мазаріні надіслав до Богдана Хмельницького свого агента Сельєр'є, щоб відвернути українського гетьмана від зближення з царем. Франція підтримала Гадяцький мир між Україною й Польщею. Французький посол у Варшаві Люмбр, що керував польсько-шведською конференцією в місті Оліва, поблизу Гданська, у 1660 р., домагався допущення до цих переговорів і козацьких представників. Після Андрусівського договору (1667 р.), коли почала активізуватися агресія Росії проти України, Франція завжди підтримувала останню в діях проти Москви. Українські політики також не залишалися осторонь від європейських справ Франції. За гетьмана Петра Дорошенка французький посол у Варшаві Бетюн їздив до Чигирин, щоб домовитися з гетьманом про козацький корпус, який мав воювати на французькому боці проти німецького цесаря. Загалом у XVII ст. офіційна французька політика стосовно українських справ була під сильним польським впливом і тому праці, що висвітлювали питання східноєвропейських зовнішньополітичних відносин, відбивали, як правило, точку зору польських інтересів.

У кін. XVII – на поч. XVIII ст. в Європі встановився новий розподіл сил: Польща занепала, а проти російсько-пруського союзу створився французько-шведський, до останнього тяжіла й Оттоманська Імперія. Франція сприяла посиленню самостійницьких прагнень Гетьманщини. Французька дипломатія прихильно ставилася до дій гетьмана Івана Мазепи та допомагала укласти українсько-шведський союз. Після полтавської поразки (1709 р.) французькі

дипломати посилили вплив на Порту, щоб та не видавала цареві Мазепу й мазепинців. Про політику Мазепи докладно інформували Людовика XIV та його міністра закордонних справ де Торсі прихильно наставлені до України французькі послы при Карлі XII М. Безенваль і де Кампредон, М. Боннак і його секретар Ж. Балюз у Варшаві, а також де Феріоль і граф Дезайер – у Константинополі. Французька преса широко інформувала про події в Україні, засуджуючи зруйнування Батурина [5, с. 65–67]. Отже, руїна Українсько-козацької держави далеко не відразу призвела до згортання активних українсько-французьких контактів. Причина цьому – розуміння Францією окремоті України навіть в умовах московської зверхності. Про це свідчить, наприклад, доповідь французького посланника в Стамбулі Фріоля, який, пояснюючи полтавське рішення Мазепи, писав: «Козаки не є природними підданими царя, вони тільки піддалися під його протекторат і ніхто не може звинуватити їх за те, що бачачи, як знищуються їхні свободи, вони повстали» [20, с. 142].

Гетьман України у вигнанні Пилип Орлик особливі надії покладав саме на зацікавленість Франції в організації антимосковської коаліції. Активну роль у намаганнях сформувати таку коаліцію відіграв і син гетьмана, французький граф, маршал Франції, політик і дипломат, член таємної королівської ради Григорій Орлик [15, с. 1874]. У XVIII ст. гетьман Кирило Розумовський, розвиваючи ідеї відродження української держави та культури, також шукав підтримки з боку Франції. Саме такий розвиток українсько-французьких відносин в XVII-XVIII століттях дозволив Наполеону I планувати створення на Лівобережній Україні під протекторатом Франції двох українських держав. Але поразка Наполеона I зруйнувала і його плани. Поступово відбувається охолодження Франції до ідеї незалежності України.

Більшість українських діячів, зокрема прихильний до Наполеона Василь Лукашевич, не захоплювалися планами Наполеона. Але російський уряд, не маючи довіря до українських діячів та політиків, не вислав на фронт проти французів створені на території України військові полки (козацькі й

ополчення). Згодом (1813–1815 рр.) частина козацьких полків взяла участь у боротьбі проти Наполеона I в Центральній та Західній Європі. Тут українські старшини ознайомилися з новими ідеями, що панували в Європі в той час. Повернувшись в Україну, вони сприяли поширенню ідей вільнодумства, внаслідок чого тут пожвавився рух масонів, а також декабристів.

У другій половині XIX ст. на фоні політично байдужої позиції Франції стосовно українського питання французький політичний діяч і сенатор К. Делямар вніс у 1869 р. до французького сенату петицію стосовно реформи навчання історії Східної Європи під назвою «Un peuple européen de quinze millions oublié devant l'histoire» («П'ятнадцятимільйонний європейський народ, забутий історією»), що пізніше була надрукована окремою брошурою [20, с. 220]. Однак пропозиції Делямара, поза зміною назви кафедри в Колеж де Франс з «слов'янської» (тобто російської) на «слов'янські», не мали наслідків, бо Франція через загрозу війни з Німеччиною проектувала встановити французько-російський союз. Після укладення цього союзу (1891 р.) зацікавленість Україною у Франції зменшується. Проти гучного прийняття в Парижі в 1896 р. царя Миколи II діячами французької культури Леся Українка виступила зі своїм памфлетом «Голос однієї російської ув'язненої». Французька фінансова позика російському урядові (1888–1914 рр., близько 11,5 млрд. франків) вплинула на утворення у Франції русофільського настрою [16, с. 24–25]. Франція мала великі капітали переважно в металургії, вугільній промисловості в Україні. У зв'язку з проросійським курсом політики Франції на поч. XX ст. про українські справи інформували французький уряд переважно тільки українські емігранти. Єдиним винятком була діяльність Офісу союзу національностей, створеного в 1912 р., який захищав поневолені народи, секретарем якого був Жан Пелісьє.

За часів Першої світової війни, щоб не ослаблювати свого союзника – Росію, Франція оминала українське питання, а з 1916 р. французький уряд заборонив поширення у Франції журналу «La revue ukrainienne», що виходив у Лозанні як орган Співки визволення України. Лише після «Февральської

революції» 1917 р., з другим відродженням української держави – проголошенням Української Народної Республіки, знову почали відроджуватися й українсько-французькі політичні відносини. Французький уряд уважно почав слідкувати за роботою Центральної Ради. Незабаром французький посол у Петрограді Ж. Нуленс відправив Жана Пелісьє до Києва. Пелісьє налаштував зв'язки з українськими політичними діячами і намагався за допомогою масонської ложі «Молода Україна» відтворити в Україні прихильне ставлення до Франції. Тим часом в українські справи втрутилася французька місія в Ясах під керівництвом генерала А. Бертельо, яка призначила генерала Ж. Табуї своїм представником при українському уряді.

18 грудня 1917 р. Ж. Табуї звернувся до голови Генерального Секретаріату В. Винниченка та запропонував фінансову і технічну допомогу. Франція домагалася, щоб Україна продовжувала військові дії та не укладала миру. 27 грудня 1917 р. міністр закордонних справ Франції Е. Пішон склав у французькому парламенті прихильну до України заяву, а 3 січня 1918 р. французький уряд призначив генерала Табуї комісаром Французької Республіки при уряді УНР [16, с. 26]. Наступна реалізація ідеї незалежності Української Народної Республіки через участь у Брестському мирному договорі і особливо зближення Української держави гетьмана Скоропадського з Німеччиною не тільки призвели до певного віддалення України від Антанти, а й настільки ускладнили міжнародне становище УНР, що Антанта в цілому, і Франція зокрема, зробили ставку на відносини з Денікіним та іншими російсько-білогвардійськими лідерами і навіть не допустили УНР до повноправної участі в Паризькій мирній конференції. Такий розвиток подій став однією з причин перемоги більшовизму в Україні, нової поразки ідеї української державності і чергового поділу українських земель, тепер вже між Польщею, Чехословаччиною, Румунією і більшовицькою Росією. Отже, так і не справдилося на початку ХХ ст. пророцтво 1795 р. Гарана де Гульйона, члена французького Конвенту і генерального прокуратора, про те, що 2недалекий вже той час, коли разом з кримськими татарами, українські козаки змінять лице

Росії, а Україна, пограбована в різні періоди своєї історії, більш не буде відчувати сором» [20, с. 219].

З 1917 р. з'явилося багато франкомовної літератури про Україну, в якій французькі політичні та наукові діячі прихильно висловлювалися до справи відтворення української державності. Серед інших П. Шал розмістив у журналі «Le Monde Slave» статтю «La question ukrainienne et le principe des nationalités» («Українське питання та початок громадянства»); директор Французького Інституту в Петрограді Л. Рео опублікував доповідь на зборах Товариства Росія «La République indépendante de l'Ukraine» («Українська незалежна республіка»); визначний французький славіст Л. Леже опублікував у «Revue hebdomadaire» 26 жовтня 1918 р. прихильну до України статтю «L'Ukraine, son passé, son avenir» («Україна, її минуле та майбутнє»); викладач французької мови в Києві Ш. Дюбрей написав спогади «Deux années en Ukraine. 1917–1919» («Два роки в Україні»). Гурток студій українців у Парижі видав брошуру Федора Савченка «L'Ukraine et la question ukrainienne» («Україна та українське питання») (1918р.) [3, с. 145]. За підтримкою прихильників слов'ян Е. Дені й А. Тома засновано в Парижі політичне представництво Української Національної Ради під проводом Ф. Савченка та Я. Екземплярського [16, с. 29].

Мав прийти 1991 рік, коли Актом проголошення незалежності від 24 серпня, почався новий етап національного відродження України. Втретє після Київської Русі-України почала формуватися українська державність, а з нею і зовнішньополітичні відносини, у тому числі з Францією. Українсько-французькі відносини стали одними з пріоритетних напрямів зовнішньої політики незалежної України. Підтвердження цьому – паризька зустріч 3 жовтня 1991 року Голови Верховної Ради України Леоніда Кравчука з Президентом Французької Республіки Франсуа Міттераном. Хоча тільки після ратифікації 8 грудня 1991 р. Угоди Білорусії, Росії й України про Співдружність Незалежних Держав (СНД) із припиненням де-факто існування СРСР як суб'єкта міжнародного права Франція та й світова спільнота в цілому почали сприймати суверенну і незалежну Україну як чинний суб'єкт

міжнародного права, як геополітичну реальність. 21 грудня 1991 р. Франція визнала Україну, а 24 січня 1992 р. між Україною і Францією було встановлено дипломатичні відносини в повному обсязі. Договір про взаємодопомогу та співробітництво між Україною та Французькою Республікою, підписаний у Парижі 16 червня 1992 р., Декларація Франції від 5 грудня 1994 р. про гарантії безпеки України відіграли значну роль у розвитку сучасних українсько-французьких відносин, у посиленні міжнародних позицій і авторитету України.

За президента Жака Ширака (1995–2007) зміцніла голлістська тенденція французької зовнішньої політики. Францію не влаштовувало глобальне політичне лідерство США, вона не погоджувалася з тактикою силового тиску і стратегією «превентивних ударів». Як і за часів Шарля де Голля, Франція виступала проти гегемоністської політики, за систему цінностей, що поділяється всім міжнародним співтовариством. Однак у ставленні до України в контексті газового питання пріоритет віддавався російсько-французьким відносинам, оскільки Україна в цей період все ще розглядалася крізь призму стосунків із Росією. Французька влада ще не взяла тоді до уваги, що велика радянська імперія вже не існує, а нові республіки є повноправними членами міжнародних відносин. Російська Федерація залишалася втіленням СРСР, а нові незалежні держави – лише тимчасовими утвореннями на шляху до створення «нової» об'єднаної держави.

Під час візиту Президента України до Франції 22 червня 2005 р. президенти вирішили активізувати розвиток відносин між двома країнами. Було домовлено, що основні напрями двостороннього співробітництва буде викладено в «Дорожній карті», реалізація якої відбуватиметься під контролем міністрів закордонних справ обох країн. Тісніше співробітництво між Україною і Францією матиме, зокрема, на меті підтримку Францією реформ в Україні, спрямованих на засвоєння європейських стандартів у всіх сферах у рамках виконання Плану дій Україна – ЄС, підписаного в 2005 р. з метою наближення реформаційних процесів в Україні до євростандартів [14]. Зокрема, було задекларовано, що двосторонній політичний діалог буде інтенсифіковано на

всіх рівнях, зокрема, шляхом обміну візитами міністрів закордонних справ, контактів у рамках важливих міжнародних форумів (ООН, РЄ, НАТО, ОБСЄ тощо), консультацій на рівні керівництва міністерств закордонних справ, а також на рівні керівників департаментів із стратегічних питань і питань безпеки, європейського співробітництва, консульських питань, історико-архівних підрозділів, аналізу і планування. Була відзначена й потреба в розвитку міжрегіонального співробітництва, зокрема активізації міжпарламентських обмінів та співробітництва на рівні регіонів і міст, зокрема, на основі вже діючих зв'язків між Києвом і Тулузою, Львовом і Ліоном, Одесою і Марселем, Харковом і Ліллем, Донецьком і Метцом, Чернівцями і Діжоном [14]. Окрім того, у документі декларувалася цілковита підтримка Францією виконання Плану дій Україна – ЄС. Зазначалося, зокрема, що офіційний Париж сприятиме реформам, спрямованим на зближення України з ЄС на таких напрямках: вступ України до СОТ, визнання України країною з ринковою економікою, швидке укладення угоди про спрощення візового режиму між Україною і ЄС, поглиблення торговельно-економічних відносин із метою поетапного створення зони вільної торгівлі між Україною і ЄС після вступу України до СОТ. Пріоритетними на напрямі економічного співробітництва були визначені такі галузі для двосторонньої взаємодії, як енергетика, транспорт і транспортні інфраструктури.

Прихід до влади Ніколя Саркозі в травні 2007 р. знаменував певну трансформацію позиції Франції щодо України. Ще в програмній передвиборній промові Н. Саркозі звучала теза про можливість «об'єднання (європейського) континенту аж до Києва». Під час передвиборних дебатів звучала й теза про те, що для таких держав, як Туреччина, Україна, Росія та країн Середземноморського басейну, потрібно вигадати нову форму відносин з ЄС, що включатиме економічне і політичне співробітництво, а також сприяння розвитку демократії. Перші місяці перебування при владі Н. Саркозі принесли деякі позитивні сигнали для України. Показовою в цьому плані є ревізія французької позиції щодо розширення ЄС, яке з того часу не вважається

перешкодою для ефективного функціонування євроінтеграційного об'єднання. Водночас заклики Франції до формального встановлення географічних меж Євросоюзу та послідовний спротив вступу Туреччини до ЄС можуть мати несприятливі імплікації для нашої країни [19, с. 70].

Політичні контакти українського уряду з новою французькою адміністрацією були встановлені під час візиту В. Ющенко до Парижа 5 жовтня 2007 р., у рамках якого українська сторона поставила питання про включення положення про європейську перспективу України в текст майбутньої Нової посиленої угоди між Україною та ЄС. У відповідь французьке керівництво виступило з ініціативою запровадження концептуально нового статусу України – «асоційованого партнера» ЄС, деталі якого було викладено в Позиційному документі «Україна – асоційований партнер ЄС» (грудень 2007 р.). Ця пропозиція віддзеркалює намагання французької сторони віднайти компроміс між риторичною підтримкою Парижем євроінтеграційних зусиль України та загальною позицією Франції щодо поглиблення відносин між Україною та ЄС у контексті логіки Європейської політики сусідства (ЄПС) без чіткої артикуляції положення про перспективу членства в тексті Нової посиленої угоди. З погляду Парижа, така угода може містити компромісні формулювання щодо кінцевої мети відносин між Україною та ЄС, враховуючи і європейську ідентичність та євроінтеграційні прагнення України, і бачення цієї проблематики самого ЄС відповідно до ЄПС, розробленої в 2004 році. Передбачалася можливість досягнення політичної згоди щодо тексту нової угоди про асоціацію в рамках самміту ЄС – Україна у вересні 2008 р. При цьому проблематика створення Зони вільної торгівлі між Україною та ЄС відокремлюється від нової Угоди, оскільки відповідні переговори потребують більшого часу. У будь-якому випадку французька ініціатива стала предметом ретельної аналітичної роботи з боку української сторони.

Стосовно перспектив відносин України з НАТО Франція дотримується принципів «відкритих дверей» та поетапності в просуванні інтеграційного поступу до Альянсу. Це проявилось у контексті обговорення питання

підписання Плану дій щодо членства в НАТО з Україною під час підготовки до Бухарестського самміту 2–3 квітня 2008 р. Напередодні самміту французькі урядовці неодноразово висловлювали застереження проти підписання ПДЧ з Україною, мотивуючи це несвоєчасністю і поспішністю постановки цього питання, внутрішньою неготовністю України до переходу на новий рівень партнерства з Альянсом і негативними наслідками такого кроку для існуючого балансу сил на європейському континенті, а також недоречністю використання вступу в НАТО як «певного інструмента для вирішення проблем, які існують в Україні у відносинах з одним її потужним сусідом» [18, с. 13]. На самому самміті Н. Саркозі заявив, що Україна і Грузія «мають покликання» приєднатися до НАТО, у цьому немає політичної проблеми, йдеться лише про їхню політичну готовність до цього та строки майбутнього приєднання. Пояснення такої позиції Парижем виключно дією «російського фактору» є спрощеним баченням ситуації. Навпаки, представники французького уряду наголошують на тому, що у відносинах з Росією «гра у сфері впливу зникла». Аналізуючи підхід Франції в питанні просування відносин між Україною і НАТО, потрібно зважати на французьке бачення процесу реформування Північноатлантичного альянсу, надання пріоритету зміцненню автономних європейських механізмів безпеки та підвищенню глобальної ролі ЄС у світі загалом, а також традиційно притаманне французькій дипломатії прагнення до підтримання рівноваги сил. Франція скептично ставиться до використання механізмів євроатлантичної інтеграції України, її вступу до НАТО для сприяння інтеграції нашої держави в ЄС. Саме «європейська ідентичність» України є фундаментальною основою її всебічного наближення та входження до європейської спільноти [13, с. 117]. Отже, сутність процесів трансформації французької зовнішньої політики визначив сам Президент Франції Ніколя Саркозі, охарактеризувавши її як «певний розрив» (з політикою попередньої адміністрації), який вписується в цілісне послідовне уявлення про місце і роль Франції у світі. Справді, у французькій дипломатії відбулася лише зміна тональності, яка вносить певні, іноді досить суттєві, корективи до традиційного

зовнішньополітичного курсу Франції. Україна в цьому контексті залишається лише партнером, який прагне нових форм співпраці та подальшого входження до ЄС. Таким чином, співробітництво, хоч і покращилося після змін правлячої еліти в Україні і Франції, однак не змінилося суттєво. Франція сприймає Україну як члена ЄС, однак лише у випадку готовності останньої до приєднання. Крім того, Франція висловила неготовність підтримати рішення щодо приєднання України до ПДЧ під час Бухарестського самміту НАТО, заявляючи про передчасність подібного кроку, водночас підтримавши політичне рішення відносно надання нашій країні перспективи членства в Альянсі. Франція досить стримано поставилася до останніх хвиль розширення НАТО на Схід, вбачаючи в нових країнах-членах відвертих союзників США [19, с. 77]. Французькі прагматичні політики останнім часом все більше розуміють, що Україна стає невід'ємним партнером у побудові надійної системи колективної безпеки в Європі. І це стає вагомим чинником євроінтеграційних прагнень нашої країни [17, с. 21]. З моменту проголошення української незалежності Франція підтримує з нашою державою інтенсивний рівень відносин у військовому та оборонному співробітництві. Метою цього співробітництва є допомога Україні в її бажанні наблизитися до євроатлантичних структур [22].

Зараз співпраця України з Францією розвивається вже в контексті Світової економічної кризи, що негативно впливає на конкурентоспроможність українських підприємств. Україна не лише розглядає Францію як партнера, а вона шукає в неї фінансової допомоги для подолання кризових явищ в економічному секторі. На даному етапі можна стверджувати, що обидві країни більше приділяють уваги власному внутрішньодержавному розвитку, а не зовнішньому співробітництву. Політичні кризи України вже не дивують французького партнера, але не заохочують до поглибленої співпраці, знижують міжнародний імідж нашої держави, формують думку про нестабільність життя та незрілість політичного керівництва. Під час свого головування в ЄС у другій половині 2008 р. Франція зайняла активну та конструктивну позицію стосовно

європейської інтеграції України, у т.ч. під час підготовки до вересневого самміту, за підсумками якого ухвалено рішення про надання новому базовому договору назви Угода про асоціацію. Франція підтримала також закріплення у Спільній заяві самміту питання започаткування діалогу щодо запровадження в довгостроковій перспективі безвізового режиму між Україною та ЄС [21, с. 28].

Оприлюднена 3 грудня 2008 р. та позитивно оцінена Європейською Радою Комунікація Єврокомісії щодо «Східного партнерства» засвідчила переосмислення європейськими структурами політики сусідства, а також розуміння Євросоюзом необхідності поглиблення відносин із країнами СНД в умовах неможливості запропонувати їм перспективу членства в організації. Підтримуючи ініціативу «Східного партнерства», Франція продемонструвала готовність до наповнення її конкретним змістом, у т.ч. з метою надання якісно нового значення партнерства для нашої країни. При цьому Україна могла б і надалі активно долучатися до підготовки та остаточного оформлення проекту разом із країнами-ініціаторами та Єврокомісією. [21, с. 27]. Офіційний Париж розраховує, що угоду про асоціацію між Україною та ЄС буде підписано протягом найближчих років, виступає за створення глибокої та повної зони вільної торгівлі між Україною та Євросоюзом. У цьому зв'язку особливо важливими сферами для французької сторони традиційно є сільське господарство, енергетика, літакобудування, автомобілебудування, транспорт тощо [8, с. 242–245; 10, с. 359]. Нашій державі слід підкреслити, що в рамках східного виміру європейської політики співробітництва найбільшої актуальності набуватиме питання взаємодії у сфері диверсифікації джерел енергопостачання. У цьому контексті важливо акцентувати увагу на можливих перспективах активнішої участі Євросоюзу (у т.ч. фінансової) в проектах із модернізації та підвищення потужності української газотранспортної системи. Актуальним могло б стати акцентування уваги на доцільності створення секретаріату (бюро, офісу) «Східного партнерства», що сприятиме ефективнішій реалізації цієї майбутньої політики ЄС. У переговорному процесі щодо укладання Угоди про асоціацію між Україною і ЄС доцільним було б

засвідчити наміри України і надалі наполягати на чіткому визначенні в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС європейської перспективи членства в організації, а також наголосити на важливості включення до тексту Угоди принципово нових елементів, які б, з одного боку, суттєво відрізняли майбутній договір від інших угод про асоціацію, підписаних ЄС з північно-африканськими країнами, а з іншого – обґрунтовували б необхідність надання Україні перспективи членства в організації.

В урядових колах Франції розглядають нещодавній візит прем'єр-міністра України Ю. Тимошенко до цієї держави (початок 2009 року) переважним чином як протокольний захід з огляду на відсутність за його підсумками будь-яких домовленостей та угод. Головною метою цього візиту для української сторони було отримання підтримки економічної політики уряду України, що здійснюється задля подолання негативних наслідків світової кризи на тлі загострення відносин між гілками влади в нашій державі. За оцінками французької преси, візит Ю. Тимошенко мав очевидний внутрішньополітичний контекст у плані намірів українського прем'єр-міністра піддати критиці на міжнародному рівні окремі аспекти діяльності Президента України. Незважаючи на відсутність підвищеного інтересу до цього візиту з боку політичного істеблішменту Франції, факт зустрічі Ю. Тимошенко з президентом Н. Саркозі можна оцінити як свідчення того, що офіційний Париж розглядає українського прем'єра конкурентноздатним кандидатом на майбутніх президентських виборах в Україні. На увагу заслуговує підтримка офіційного Парижа виділення МВФ Україні додаткових коштів. Крім того, у питанні надання фінансової допомоги Франція зацікавлена в розвитку подальшого діалогу з нашою країною у форматі багатостороннього співробітництва, у тому числі, із залученням ресурсів ЄС. Окремі французькі урядовці зазначають, що в разі браку фінансових ресурсів ЄС Париж готовий кредитувати Україну в односторонньому порядку шляхом капіталовкладень у перспективні проекти в нашій державі за участю провідних французьких компаній. При цьому Франція продемонструвала зацікавленість у співробітництві з Україною в конкретних

галузях економіки, зокрема – розбудові транспортної інфраструктури, співпраці в енергетичній сфері та участі в приватизаційних проектах [12, с. 157]. Водночас, на думку французької сторони, економічна складова зазначеного візиту носила загалом декларативний характер. Разом із тим, незважаючи на зацікавленість Парижа в розвитку двосторонніх економічних відносин, Франція з урахуванням внутрішньополітичної невизначеності в Україні утримуватиметься від реалізації перспективних проектів у нашій країні до стабілізації соціально-економічної та політичної ситуації. Таким чином, євроінтеграційний поступ України актуалізує завдання посилення ролі двосторонніх політичних та економічних відносин із передовими країнами-членами Європейського Союзу в системі міжнародного співробітництва. Визначальними передумовами ефективного розвитку двосторонньої співпраці на шляху до мегарегіонального інтеграційного угруповання є значний потенціал двостороннього співробітництва та високий рівень комплементарності двосторонніх зв'язків країн-партнерів на секторальному рівні (окремі галузі політики, економіки та соціального життя) і її проявів на мікрорівні (комплементарність на рівні окремих регіонів, підприємств, закладів науки, освіти та культури тощо) [11, с. 372].

Вибір Україною Франції як пріоритетного партнера обумовлюється впливовою позицією цієї країни у світі та Євросоюзі, а також вагомими результатами її економічного, політичного та соціально-культурного розвитку. Дослідження потенціалу двостороннього співробітництва країн-партнерів, аналіз ефективності експортно-імпортних операцій між країнами, за яким виявлені порівняльні переваги участі у взаємному товарообміні (для української сторони – текстиль і трикотаж, продукти неорганічної хімії, олія, деревина; для французької – товари фармацевтичної промисловості, автотранспортні засоби, обладнання, електричні машини), доводять комплементарність українсько-французьких відносин та наявний значний потенціал двостороннього співробітництва країн-партнерів, що сприятиме успішній реалізації євроінтеграційної стратегії України. Колишній міністр

закордонних справ Юбер Ведрін відмічав, що за останнє десятиріччя «наші країни змогли налагодити активне співробітництво, засноване на довірі та спільних інтересах» [9, с. 12–13]. У цілому ж, якщо розглядати перспективи українсько-французьких відносин, то зростаюче геополітичне та економічне значення України, помножене на зовнішньополітичні успіхи нашої держави та ступінь надійності українського ринку для іноземного інвестора, змусять також і французькі політичні та ділові кола активізувати свої зусилля з забезпечення французьких національних інтересів в Україні на основі зміцнення та розвитку різноманітних форм французько-українського співробітництва.

Список використаної літератури

1. *Borschak E.* L'Ukraine dans la littérature de l'Europe occidentale / E. Borschak // *Le Monde Slave*. – Paris, 1933. – Vol. 2. – P. 299–305.
2. *Borschak E.* L'Ukraine dans la littérature de l'Europe occidentale / E. Borschak // *Le Monde Slave*. – Paris, 1933. – Vol. 3. – P. 120–141.
3. *Borschak E.* L'Ukraine dans la littérature de l'Europe occidentale / E. Borschak // *Le Monde Slave*. – Paris, 1935. – Vol. 4, № 10. – P. 129–151 ; № 11. – P. 305–312.
4. *Hallu R.* Anne de Kiev: Reine de France / R. Hallu. – Paris, 1973.
5. *Joukovsky A.* Mazepa et la France de Louis XIV / A. Joukovsky // *Echanges*, nr. 48. – Paris, 1982. – P. 65–67.
6. *Naroznlak Z.* De Kiev a Senlis: Fidelite et perspectives d'amitie franco-ukrainienne / Z. Naroznlak, A. Prevost. – Lille, 1982.
7. *Verhun J.* Les Cosaques d'Ukraine ont-ils prit part au siege de Dunkerque en 1646 / J. Verhun. – Dunkerk, 1980.
8. *Андрійчук В. Г.* Двосторонні відносини з країнами-членами Євросоюзу як каталізатор євроінтеграції / В. Г. Андрійчук, І. О. Вериженко // *Моделі та стратегії євроінтеграції України : економічний і правовий аспекти : зб. матеріалів ІХ Міжнар. наук.-практ. конф., 30 трав. 2006 р.* – К. : УАЗТ, 2006. – С. 242–245.
9. *Ведрін Юбер.* Від історичного минулого – до майбутніх звершень / Ведрін Юбер // *Діалог. Історія, політика, економіка : Україна і Франція.* – 2002. – № 2. – С. 12–13.
10. *Вериженко І. О.* Вплив глобалізаційних процесів на економіку Франції та уроки для України / І. О. Вериженко // *Вплив глобалізації на формування та розвиток зовнішньоекономічних зв'язків України : зб. матеріалів V Міжнар. наук.-практ. конф. УАЗТ, 30 трав. 2002 р.* – К. : УАЗТ, 2002. – С. 358–359.

11. *Веригенко І.О.* Регіонально-секторальний вимір українсько-французьких відносин / І. О. Веригенко // Стратегічний розвиток регіону – економічне зростання та інтеграція : матеріали XV Міжнар. наук.-практ. конф., 11–12 трав. 2006 р. Ч. 1. – Чернівці, 2006. – С. 371–372.
12. *Веригенко І. О.* Українсько-французькі зовнішньоекономічні відносини: переваги та недоліки їх розвитку / І. О. Веригенко // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект : сб. науч. тр. Ч. 1. – Донецк : ДонНУ, 2006. – С. 153–158.
13. *Донченко Є. В.* Розвиток українсько-французького співробітництва / Є. В. Донченко // Вісн. Держ. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. – К., 2006. – № 4. – С. 116–117.
14. «Дорожня карта» українсько-французьких відносин. Набула чинності 11.11.2005 р. [Електронний ресурс] // Закони України. – Режим доступу : <http://www.uazakon.com>
15. *Енциклопедія* українознавства. Словникова частина. Т. 5. – Львів, 1996. – С. 1600–2000.
16. *Україна і Франція* : нариси багатовікової історії відносин / А. Зленко та ін. – Львів : Світло і тінь, 2001. – 224 с.
17. *Курас І.* Українсько-французькі відносини : минуле, сьогодення і перспективи в світлі європейської та євроатлантичної інтеграції / І. Курас, Ю. Кочубей // Діалог. Історія, політика, економіка : Україна і Франція. – 2002. – № 2. – С. 18–24.
18. *Манжола В.* Політична інновація французької дипломатії / . Манжола, О. Шаповалова // Зовнішні справи. – 2008. – № 11. – С. 10–14.
19. *Обичкина Е. О.* Голлистская традиция в современной французской дипломатии / Е. О. Обичкина // Новая и новейшая история. – 2004. – № 6. – С. 66–78.
20. *Січинський В.* Чужинці про Україну / В. Січинський. – К., 1992. – 254 с.
21. *Торговельно-економічне співробітництво між Україною та Францією у 2008 р.* // Матеріали ТЕМ України у Франції. – К., 2008. – С. 28.
22. *Французько-українське співробітництво у військовій галузі* [Електронний ресурс] // Офіційні матеріали Посольства Франції в Україні. – Режим доступу : http://ambafrance-ua.org/france_ukraine/spip.php?rubrique209.
23. *Шевальє П.* Історія війни козаків проти Польщі / П. Шевальє. – К. : Томіріс, 1993. – 224 с.